debatt

- Skriv under fullt navn. Oppgi adresse og telefon på dagtid. Bruk helst e-post eller telefax.
- Skriv kortest mulig.
- Redaksjonen forbeholder seg rett til å forkorte.
- Manuskripter som er sendt til flere aviser, benyttes ikke. Aftenposten, boks 1178, Sentrum, 0107 Oslo Telefax: 22 86 40 89. E-post: debatt@aftenposten.no

Den historiske Jesus

Av Lasse Schriwer, Skien

Høyesterettsadvokat J.B. Hjorts bok «Justismord» blir referert til som en riktigere fremstilling av ypperstepresten Kaifas og hans eskapader i det innlegg advokat Gustav Høgtun har i Aftenposten 22.7. Men saksens kjerne stikker dypere enn det. Med kun evangeliene til grunn for den historiske fremstilling støtter man seg på den innlærte sannheten. Legger man Bibelen til side og begir seg inn i religionshistoriens beretninger om menneskenes adferd, gis mulighetene for refleksjoner om «sannheten» et mye videre spillerom.

Representerer virkelig evangeliene sannheten om Jesus og hans lære? Matteus- og Lukas-evangeliene synes å være rene avskrifter av Markus-evangeliet. Evangeliene er heller ikke «rene», selvstendige skrifter, da de er fulle av kryssreferanser til andre bibelske skrifter, bl.a. Det gamle testamente. Markus-evangeliet antas skrevet i Roma år 70, Matteus-evangeliet år 85. Forfatter(e) ukjent. (Jfr. Matteus-effekten.) Lukas (en gresk lege) skrev Lukas-evangeliet ca. år 150-160. Hans skrev også Apostlenes gjerninger ca. år 70-80. Han var en svoren Paulus-tilhenger, noe som fremgår av hyldesten av Paulus i Apostlenes gjerninger. Paulusianismen preger sterkt hele Det nye testamente. Det er hans oppfatninger og holdninger som legges til grunn for den «rette» lære.

Hvem var denne Paulus? Det har ikke vært mye å finne om ham, bortsett fra hans egne brev som stort sett beskriver hans egen storhet. Dog en pussig ting; når Jesus sier: «Straks etter meg kommer den første falske profet», indikerer nyere studier av Dødehavsrullene at Paulus sannsynligvis er denne profeten.

Hva med alle omskrivingene av Bibelen for å tilpasse teksten til «moderne språkbruk». Hvor mye av «sannheten» om Jesu lære er blitt borte? Bruker utøverne av Paulusianismen Jesus som frontfigur, samtidig som læren hans skyves over sidelinjen? Har man egentlig kjennskap til hva læren hans besto i? Hvor er utøvelsen av Jesu ord: «Du skal ikke dømme, Slik du dømmer andre, Når noen stjeler kappen din, Vende det andre kinnet til, Kaste den første sten, Splinten i din nestes øye» osv. Passer dette ikke inn i det vedtatte systemet?

Leser man religionshistorien, vitner den ikke om annet enn krangel mellom mennesker, som ønsker å ha full kontroll over sine medmennesker. Forståelig, det gir et sikkert levebrød. Historien fastslår at det kun finnes to grupper av mennesker. De som manipulerer og de som manipuleres. Det var kanskje dette som fikk biskop Per Lønning til å ytre i Dagbladet under EU-debatten: «Rett og slett at kristendommen blir gjort til et politisk maktmiddel, som legger press på samvittigheten og ikke gir den enkelte anledning til ansvarlig gjennomtenking. Man dytter konklusjoner på mennesker som et kristent krav.»

Det var dessverre slike kriterier inkvisisjonen arbeidet under.

Hellig sted. *Representerer virkelig evangeliene sannheten om Jesus og hans lære? spør innsenderen. Bildet viser inngangen til Begravelseskirken i Jerusalem.* FOTO: SCANPIX/REUTERS

Usakligheter fra Savik

Av Kjell Arild Nilsen, Oslo

Det har dessverre gått meg forbi at skribent Andre Savik i vår debatt om Rambouillet-avtalen har avlagt meg nok en visitt i Aftenposten, 1.7. La meg svare kort.

I **et forsøk på å vri seg unna sin opprinnelige påstand (kronikkplass 2.6.) om at Dayton-avtalen** «dreier seg som kjent om opprettelsen av staten Bosnia-Hercegovina», later han som om han med denne setningen ønsket å påpeke at Dayton-avtalen handlet om Bosnia, mens utkastet til Rambouilliet-avtale handlet om Serbia. Så gjentar han: «Jeg har påpekt at Dayton-avtalen handler om opprettelsen av en suveren stat utenfor Serbias grenser, mens Rambouillet-avtalen regulerer tilsvarende forhold innenfor Serbias grenser.»

Ingen har noen gang i debatten sagt at Dayton handlet om Kosovo, så det trenger vi ikke å drøfte. Men har vi et språkproblem her? Dayton-avtalen handler ikke om *opprettelse* av Bosnia-Hercegovina, om Savik gjentar det aldri så mange ganger. Bosnia-Hercegovina hadde vært anerkjent som uavhengig stat av verdenssamfunnet i over 3 år da Dayton-avtalen ble inngått.

At regimet i Beograd ga NATO fulle rettigheter til transitt over jugoslavisk territorium til Bosnia i 1995, men kaller et forslag om de samme rettigheter «okkupasjonsplaner» når målet i 1999 er Kosovo, viser ikke den «voldsomme» forskjellen mellom Serbia og Bosnia, som Savik mener, selv om den selvfølgelig er til stede. Det store skillet ligger i Beograd-regimets vikarierende argumentasjon. Har Savik gjort den til sin egen?

Påstanden om at OSSE truet Jugoslavia med krig, er enda et meningsløst utsagn. Og at det er mer maktpåliggende å diskutere menneskerettighetsbruddene i 1988 og -99 (Kosovo) enn de som foregikk i 1995 (Srebrenica), kan bare den nene som vil dekke over Beograd-regimets sammenhengende krigspolitikk og etniske rensing fra 1991 til i dag.

Jeg kunne sluttet her, men ser at Savik på nytt er kommet på trykk i Aftenpostens spalter (21.7.) med helt ekstreme og ufunderte påstander om den britiske journalisten og forfatteren Noel Malcolm. Aftenposten lar Savik sammenligne Malcolm med den pronazistiske britiske historikeren David Irving, som en som «blander skrifter om jødiske og serbiske stormaktsplaner sammen med benektelse av at disse folkene er blitt systematisk forfulgt og myrdet».

Noel Malcolm har de siste fem årene skrevet to bøker om eks-jugoslaviske forhold, «Bosnia – A short history» og «Kosovo – A short history». Begge har fått til dels meget rosende omtaler i en rekke av verdens ledende aviser, magasiner og tidsskrifter. Malcolm er dessuten bidragsyter til flere av verdens ledende aviser, som The New York Times, The Wall Street Journal, britiske Times og Sunday Telegraph, samt ukemagasinet Time, for å nevne noen.

Savik bringer heller ikke et fnugg av dokumentasjon for de ville påstandene om Malcolm, hvis bøker han sikkert har lest. Det er en debatt-teknikk man skulle tro hørte hjemme i tidligere tider, og i hvert fall andre steder enn i Europas nordvestlige hjørne.

El-avgiften

Terje Johansen i Venstre er en modig mann: rett før høstens valg foreslår han en drastisk økning av el-avgiften!

Jeg går ut fra at også andre partier har fått reaksjoner på forslaget. De teleloner Pensjonistpartiet her i Bærum fikk etter Aftenpostens referat, var nokså entydige, og kommentarene til forslagsstiller og hans parti egner seg ikke for gjengivelse.

Johansen antyder også at økningen av el-avgiften skal veies opp mot reduksjon av andre skatter og avgifter.

Hvilken virkning vil hans forslag om helt å fjerne investeringsavgiften få for den alminnelige forbruker? Virkningen vil ikke være merkbar fordi industrien i Norge neppe kommer til å redusere prisene på produktene så meget at det gir seg utslag i pris til forbruker.

Hvis forslaget likevel skulle føre til lavere priser på enkelte norske produkter, vil pensjonistene ikke tjene på forslaget, fordi deres forbruk av norske produkter ikke er så stort at de vil kunne spare inn økningen i strømprisen.

Johansen forsøker å sukre forslaget med å antyde en reduksjon av formuesskatten. Tror han at det noen gang vil bli politisk flertall i Norge for å redusere denne form for skatt som stort sett baserer seg på misunnelse?

Påstanden om de «rike pensjonister» vil nok bli holdt ved like, og fristelsen til å skattlegge gjeldfrie boliger er nok for stor til at det blir noen endring her.

Terje Johansens forslag er vel egentlig ikke ment som en lettelse av skatte- og avgiftstrykket, bare en annen fordeling, og hans forslag minner noe om molboen som hadde et for kort sengeteppe: Han klippet et stykke av den ene enden og skjøtet det på den andre!

OTTO LARSEN,
formann
Pensjonistpartiet i Bærum

Krumspring i arbeidsmarkedspolitikken

Av stortingsrepresentant Sylvia Brustad (a), leder av kommunalkomiteen

Det har vært interessant, men bekymringsfullt å følge Regjeringens krumspring i arbeidsmarkedspolitikken de siste to årene. Selv om ledighetstallene pr. i dag ser ganske bra ut, virker fremtidsutsiktene noe urovekkende. Vi vet fra tidligere år at hvis den «snøballen» først begynner å rulle, skjer det fort, og problemene kan bli store og langvarige.

Det er også viktig å minne om at hovedskillet i det norske samfunnet fortsatt går mellom dem som har og dem som ikke har lønnet arbeid. Derfor er arbeid for alle som ønsker det, fortsatt et meget viktig mål. Og da må jeg si at selv om vi i Norge har lav ledighet sammenlignet med andre land, så var det fortsatt over 70 000 arbeidsledige 1. kvartal i år, ifølge Arbeidskraftsundersøkelsen fra SSB. Den samme undersøkelsen viser at ca. 75 000 mennesker er undersysselsatte, det vil si at de jobber deltid, men kan tenke seg mer arbeid uten å få det. Arbeidsledigheten blant innvandrere er dessuten mye høyere enn blant nordmenn. Antall mennesker som blir uføretrygdet, øker også betydelig.

Vi hører nesten daglig om permitteringer, og antall helt permitterte er økt med ca. 2000 i løpet av det siste året. Dette er signaler som tyder på at ledigheten vil øke i løpet av året. Hvis Regjeringens egne anslag i revidert nasjonalbudsjett slår til, vil den stige fra utgangen av 1998 til utgangen av 1999. Vi får håpe at det ikke skjer.

Regjeringen foreslo i revidert nasjonalbudsjett å *øke* bevilgningen til dagpenger med 400 millioner for i år. Den erkjennelsen altså at ledigheten vil øke, og det er en fremgang. Men den setter ikke inn nok tiltak for å møte en økende ledighet. Det er meget skuffende at Regjeringen ikke retter opp igjen halveringen av arbeidsmarkedstiltakene for inneværende år sammenlignet med i fjor. Den burde fremmet tilfelle for å avhjelpe den situasjon som deler av industrien nå befinner seg i. Det har ikke skjedd, og vi må konstatere at Regjeringen på dette punkt igjen inntar en vente-og-se-holdning og heller tar sjansen på at det går bra. Men sysselsettingssituasjonen er for viktig til at den bør «gambles» med. Vi i Arbeiderpartiet er glad for at vi fikk gjennomslag for store deler av «næringspakka» vår i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett, og vi håper at det vil hjelpe.

Arbeid for alle må fortsatt være jobb nr. 1. Vi kan ikke godta, hverken av moralske eller politiske grunner, at folk skyves utenfor arbeidsmarkedet på grunn av alder, et handicap eller at arbeidsevnen av andre grunner er noe redusert. Arbeid skal ikke bare være et gode forbeholdt de såkalt «vellykkede» og 100 prosent friske i alderen 25 til 55 år. Vår hovedutfordring er å gjenreise full sysselsetting og sørge for at vi ikke får enda flere på trygd.

Vi ser nå at presset på midten øker. De yrkesaktive forsørger stadig flere og flere. I dag mottar over en million mennesker hele eller deler av sin inntekt fra folketrygden. Det er mange mennesker. Jeg har spøkefullt sagt at: «Dagens ungdom bør sørge for å få *mange* barn slik at det er nok folk i arbeid til å trygge deres pensjonsttilværelse om 40–50 år.» Men det ligger også litt alvor i dette. Vi må ha flest mulig i arbeid, både kvinner og menn, for å finansiere velferdssamfunnet i fremtiden. Å la store grupper mennesker gå uten arbeid, er menneskelig, sosial og økonomisk sløsing. Flere i lønnet arbeid betyr også at flere oppgaver kan løses.

Også derfor må vi bli flinkere til å ta vare på alle arbeidstagere i arbeidslivet, men først og fremst fordi det er viktig for hver enkelt. Vi må sette inn flere tiltak overfor dem som av ulike grunner faller utenfor. Det gjelder mennesker som på grunn av sykdom ikke kan utføre det yrket de har utdannet seg til. Det gjelder eldre som presses vekk fra jobben før de selv ønsker det. Og det gjelder alle dem som av ulike årsaker ikke makter å fortsette med det arbeidet de hadde, i samme tempo og med samme sterke intensitet som da de var yngre. Det er sløsing med ressurser ikke å ta i bruk godt voksnes erfaringer og kunnskap, også i dagens arbeidsliv.

Hva akter Regjeringen å gjøre med det?

Hva kommunevalget gjelder

Steinar Lindblom skriver i Aftenposten 27.7. at «kommunevalget er en nasjonal barometerhendelse som partiledere i motvind ikke bør skyve til side» osv.

Jo, det kan de trygt gjøre, både de i motvind og de i medvind!

Det må visst gjentas til det kjedsommelige at kommunevalget (og fylkestingsvalget) *ikke* er noe riksvalg. Dette bør også Steinar Lindblom kunne begrige. Det er helt andre saker enn de rikspolitiske som vi velgere legger vekt på når vi avgir vår stemme ved lokalvalget.

Derfor er det nonsens f.eks. når et stortingsparti høyt og hellig erklærer at «skolepolitikken» skal stå sentralt ved kommunevalget. Den «skolepolitikk» som man beskjeftiger seg med på Stortinget, kan jo ingen kommunepolitiker rette på.

Det er de rent lokale spørsmålene som kommunevalget gjelder. Derfor opplever man også av og til at f.eks. et mini-parti på Stortinget blir et maksi-parti i kommunestyret.

Med andre ord – hold stortingspolitikerne og de rikspolitiske emnene unna kommunevalget! Vi har annet å tenke på.

HELGE STENERSEN,
Brandbu

Debatt, også side 10

kronikk

Førsteamanuensis **OLE GUNNAR AUSTVIK** (t.v.), professor **PAUL KNUTSEN** og førsteamanuensis **NORALV VEGGELAND** (t.h.) ved Høgskolen i Lillehammer spør hvorfor norsk offentlighet forholder seg passiv til den europeiske integrasjonsprosessen.

EU-debatten som uteble

Etter folkeavstemningen i 1972 om norsk medlemskap i daværende EF forsvant det europeiske integrasjonsprosjektet fra offentlighetens interessehorisont, for så å gjøre et kortvarig come-back i tiden frem til vårt nye nei i 1994. I dag mener neppe mange at utviklingen i EU er irrelevant for Norge.

Etter de intense og oppriverende debattene frem til folkeavstemningen om EU i september 1972, var mange av aktørene så overmette på integrasjonsdebatt at de rett og slett ikke orket mer. Samtidig gikk integrasjonsutviklingen inn i en problemfylt fase – «euro-sklerosen» – hvilket ytterligere bidro til å befeste et bilde av datidens EU som ikke bare et suspekt, men et irrelevant foretagende.

Folkeavstemningen i 1994 viste at et flertall i Norge fortsatt oppfattet EU som et tvilsomt prosjekt. I dag vil man ikke lenger finne sterke talsmenn for det syn at EU fortsatt er irrelevant for oss. Gjennom EØS-avtalen er Norge (med visse unntak) reelt med i den økonomiske integrasjonen. Videre deltar vi for fullt gjennom Schengen- og Veterinær-avtalen. Vår politiske innflytelse, derimot, er minimal.

«Uteblir debatten fordi man ikke har innsett at europeisering og regionalisering er to sider av samme sak?»

Når denne paradoksale situasjon åpenbart ikke oppfattes som hverken plagsom eller uholdbar, skyldes det trolig at spørsmålet om norsk medlemskap i EU er blitt omgjort til et politisk tabuområde. De tilløp til debatt som man tidvis kan observere, får lett noe absurd over seg, siden Norges formelle og politiske forhold til EU underforstått ikke skal tas ut av en selvpålagt, mental parentes. Dette fortrengningspåbudet har en uheldig spillovereffekt, et nesten totalt fravær av meningsfylte diskusjoner om hva som faktisk foregår i EU og hvordan dette kan tenkes å forme vår fremtid. Vi vil her peke på tre problemfelter.

For det første det sentrale spørsmålet om forholdet mellom nasjonal selvraderett og overnasjonalitet. Det klareste og mest omdiskuterte uttrykk for et brudd med tilvante forestillinger på dette området, er NATOs intervensjon – i menneskerettighetenes navn – mot Milosevic-regimets barbari innenfor egne grenser.

EU-prosjektet har lenge vært kjennetegnet av ambisjoner om å etablere en levedyktig balanse mellom det regionale, det nasjonale og det overnasjonale nivå. Frem mot Maastricht-traktaten var dette en sentral problemstilling. I Amsterdam-traktaten er den gamle normen i internasjonal politikk om ikke-intervensjon i nasjonal politikk blitt brutt, idet traktaten innfører en overnasjonal rett til sanksjoner mot egne medlemmer som bryter traktatens grunnleggende prinsipper om frihet, demokrati og respekt for menneskerettighetene.

Tanken om å binde seg til visse grunnleggende prinsipper med en mer overgripende referanse enn nasjonalstaten, står sentralt i Jürgen Habermas' radikale utfordring: ideen om en europeisk forfatningspatriotisme. Denne tenkningen er videreført av Harvard-juristen Joseph Weiler, som vil bryte med «nasjonalstatens filosofi», idet nasjonalitet i etnisk-kulturell betydning skal betraktes som en privatsak på linje med f.eks. religiøs overbevisning eller lokal tilhørighet, mens det politiske borgerskap skal være betinget av at man forplikter seg i forhold til bestemte verdier.

Et slikt eksplisitt skille mellom *kethnos* og *demos* har en humanistisk, sivilisasjonsbyggende intensjon som er intet mindre enn påtrengende i sin aktualitet. Slike problemstillinger står sentralt i forbindelse med utvidelsen av EU og forsøkene på å bygge et nytt Europa.

Dette fører oss over til det andre problemfeltet, regionaliseringen av de europeiske statene. EU satser på sine regioner gjennom betydelig økonomisk støtte og hjelp til politisk organisering. Ifølge Agenda 2000, som fastlegger utviklingen i programperioden 2000–2006, og som forbereder utvidelsen østover med Polen, Tsjekkia, Ungarn, Estland, Slovenia og Kypros, er regionalpolitikken et hovedsatsingsområde.

Dette henger sammen med det indre markedet, som forutsetter ensartede konkurransebetingelser i hele EU-området. Men i like stor grad henger det sammen med demokratiutvikling og et forsøk på konfliktløsning. EU ser behovet for å skape nærhet til befolkningen, gjøre regionene i stand til å løse lokale problemer, hindre etniske konflikter, for slik å sikre oppslutning om integrasjonen.

I medlemslandene er det en omfattende debatt om behovet for en ny politisk organisering, hvor regionene gis økt selvråderett og knyttes mer direkte til EU-systemet. Debatten er knyttet til de institusjonelle betingelsene for en politisk gjennomføring avsubsidiaritetsprinsippet, eller nærhetsprinsippet, som det kalles i nordisk oversettelse. Prinsippet innebærer at politiske beslutninger skal tas og oppgaver løses på det lavest mulige politiske nivå, avhengig av problemets karakter. Dette er uforenlig med statlig overstyring av regionene. Samtidig stiller det krav til en effektivisering av de regionale styrings- og forvaltningssystemene.

I historisk lys har regionene utgjort viktige politiske og administrative byggestener i den europeiske statsbyggingsprosessen. Europa var i sannhet et «regionenes Europa» inntil nasjonalstatene ble sentrale politiske aktører i det 19. og 20. århundre. Nå gjenskapes regionene. De oppfattes som medansvarlige, som viktige aktører i den nasjonale utviklingen i EU-landene. Av de omkring 200 EU-regionene har over 70 autonomi med egen lovgivningsmakt. Utviklingen i Spania, Italia og Storbritannia kan tyde på at lovgivende forsamlinger kommer til å få økt betydning i de kommende år.

«Vi har produsentinteresser som i langt større grad faller sammen med EU-land enn med USA»

Regionaliseringen av nasjonalstatene innebærer at det regionale styrings- og forvaltningsapparatet må tilpasses den nye politiske virkelighet. De svenske og finske *lanene*, de danske *amtene*, de franske *departementene* er for små og svake til å inneha den nye rollen. Trenden er derfor at det regionale nivået kommer til å bestå av større og tyngre politiske enheter. I Sverige og Finland er forsøk i gang med sammenslåing av *lan* med økt ansvarsområde og selvråderett. I Frankrike er de 100 *departementene* blitt til 26 regioner. I andre europeiske land skjer en tilsvarende politisering og styrking av det regionale nivået.

Da Norge sa nei. *«Nei-dronningen», Anne Enger Lahnstein, foran NRKs EU-barometer under folkeavstemningen 24. november 1994. Det er på tide å se på forholdet mellom Norge og EU med nye øyne, mener kronikkforfatterne.* FOTO: SCANPIX

Debatten om europeiseringen og regionaliseringens konsekvenser for den regionale politiske organiseringen er uteblitt i Norge. I mellomtiden nedbygges distriktene. Det spørsmålet som kan stilles, er om statsmakten overser dette fordi den frykter at en regionalisering av Norge vil undergrave det politiske monopolet. Eller uteblir debatten fordi man ikke har innsett at europeisering og regionalisering er to sider av samme sak?

Norge er riktignok i hovedsak en kulturelt homogen stat. Men også Norge bør føle ansvar for demokratiutvikling og tiltak mot hatets grobunn i et kulturelt splittet Europa. Balkan-konfliktene burde ha minnet oss om dette perspektivet på europeisk integrasjon.

Dette bringer oss over på det tredje problemfeltet. Politisk har vi valgt bort EU. Men gjennom EØS-avtalen importerer vi likevel alle de forordninger EU bestemmer for at handelen mellom landene skal foregå på mest mulig like vilkår. På denne måten blir store deler av vår politikk direkte bestemt av EU, uten at vi kan påvirke reglene i nevneverdig grad. Unntakene er fiske og jordbruk.

Samtidig med at vi gikk inn i det indre markedet, ble det globale rammeverket for internasjonal handel endret gjennom avslutningen av Uruguay-runden i Verdens handelsorganisasjon (WTO). EUs og vårt eget nasjonale regelverk for handel er underordnet WTOs regler. Importbeskyttelsen for landbruket trappes gradvis ned, til tross for at EØS-avtalen ikke omfatter landbruk. Den nye forhandlingsrunden i Seattle i høst vil trolig føre disse reduksjonene videre.

Summen av avtalene vi har inngått og mekanismene i de internasjonale markedene er at stadig mer av vår politikk bestemmes i internasjonale fora. Frihandelen fører til at avgifter og andre kostnadsdrivende faktorer for norsk næringsliv må bli mer lik de i samhandlende land, jfr. diskusjonen om alkohol-, tobakks- og matavgifter i forbindelse med grensehandelen med Sverige. Landene blir stadig mer like i sin økonomiske og sosiale politikk. Velfungerende og demokratiske overnasjonale institusjoner blir stadig viktigere. Mindre nasjonal handlefrihet byttes mot fordelene ved å kunne utnytte komparative fortrinn og stordriftsfordeler i større markeder.

I denne situasjonen har vi produsentinteresser som i langt større grad faller sammen med EU-land enn for eksempel med USA. EUs landbruksproduksjon er hovedsakelig importkonkurrerende som vår. Landbruket i USA, Australia, New Zealand og Argentina ønsker å komme inn på europeiske markeder som eksportører. Skjermingsinteressene i internasjonal landbrukshandel som fremforhandles i Seattle-runden, vil i stor grad komme til å forsvares av EU. Resultatet av forhandlingene vil direkte bestemme rammene for norsk landbrukspolitikk.

Den samtidige utvikling av overnasjonalitet, regionalisering og globalisering kan naturligvis virke forvirrende og resultere i at svakt begrunnede ønsker om *splendid isolation* får fornyet kraft. Den reelle utfordringen består snarere i å fremme utviklingen av flerdimensjonale lojaliteter, dvs. både lokalt, regionalt, nasjonalt og overnasjonalt. En av forutsetningene for dette er at man er villig til å ta en diskusjon om behovet for overnasjonalitet på alvor, og ikke forvise problemstillingen til skammekroken.

kronikk@aftenposten.no